

Сергій Кириленко, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ОРГАНІЗАЦІЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ (СПЕЦІАЛЬНІСТЬ “ПРАВО”) В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

У статті розглянуто питання організації юридичної освіти (спеціальність “Право”) в Україні та Польщі в аспекті компаративістики.

З’ясовано, що освітні послуги щодо здобуття юридичної освіти надають в Україні, на відміну від Польщі, значна кількість закладів вищої освіти, що пропонують майже 172 освітні програми за спеціальністю “Право”.

У дослідженні було встановлено, що підготовка майбутніх юристів у закладах вищої освіти України та Польщі має багато спільного, оскільки процес навчання у галузі права дає знання, засновані на чинному законодавстві країн та ЄС. Відмінним від України є функціонування в Польщі єдиної магістратури за спеціальністю “Право”.

Ключові слова: вища юридична освіта; спеціальність “Право”; здобувачі; магістерський рівень вищої освіти; юридична клініка.

Літ. 14.

Sergiy Kirilenko, Applicant of the Third (Educational and Scientific) Level of Higher Education, Kharkiv Hryhoriy Skovoroda National Pedagogical University

ORGANIZATION OF LEGAL EDUCATION (SPECIALTY “LAW”) IN UKRAINE AND POLAND: A COMPARATIVE ANALYSIS

The article deals with the issues of organization of legal education (specialty “Law”) in Ukraine and Poland in terms of comparative studies.

The purpose of the article is to compare certain aspects of the organization of higher legal education (specialty “Law”) in Ukraine and Poland. To achieve this goal, a set of methods was used: theoretical (analysis of scientific sources, educational and professional programs (081 Law), websites and platforms of higher education institutions which train these specialists, synthesis and generalization of the results); empirical (generalization of pedagogical experience), comparison (for a comparative characterization of the organization of higher legal education (specialty “Law”) in Ukraine and Poland).

It is found that in Ukraine, unlike in Poland, a significant number of higher education institutions provide educational services for obtaining legal education, offering about 172 educational programs in the specialty “Law”.

The study found that the training of future lawyers in higher education institutions of Ukraine and Poland has much in common since the process of studying law provides knowledge based on the current legislation of the countries and the EU.

It is clarified that Ukraine and Poland are developing academic cooperation quite strongly, namely: joint partnership projects, participation in research grants, a broad program of international cooperation, where domestic universities are active members of international communities of leading Polish universities, etc.

The only master’s degree program in law in Poland is different from Ukraine. The author outlines further prospects for scientific research, which consists in studying the issue of the formation of practical skills of future lawyers in legal clinics in Ukraine and Poland.

Keywords: higher legal education; specialty “Law”; applicants; master’s level of higher education; legal clinic.

Постановка проблеми. Юридична (правова) освіта є вагомим складовою елементом системи вищої освіти. У Концепції розвитку юридичної освіти визначено, що її метою є “формування компетентностей, які необхідні для розуміння природи та функцій права, змісту теоретичних засад, принципів і основних юридичних

інститутів, застосування права, а також меж юридичного регулювання різних суспільних відносин” (проект Концепції розвитку юридичної освіти ред. 2020) [6].

У зазначеному проекті окреслено низку проблем в юридичній освіті, зокрема, зміст та якість підготовки фахівців у цій галузі не відповідає су-

часним вимогам демократичного суспільства і ринку праці. Цю проблему визначено, як досить гостру загальнонаціональну, що потребує негайного розв’язання шляхом впровадження комплексної реформи юридичної освіти [6].

У контексті інтеграції українського освітнього простору у європейський, а також для розв’язання проблем підвищення якості освіти, забезпечення умов ефективної підготовки майбутніх фахівців юридичної галузі, необхідно звертатися до вивчення досвіду організації юридичної вищої освіти Європейських країн.

Аналіз актуальних досліджень. З огляду на актуальність заявленої проблеми, варто зазначити, що окремі аспекти організації вищої юридичної освіти (спеціальності “Право”) широко представлені як вітчизняними, так і польськими науковцями.

Зокрема, в наукових доробках О. Юзик, І. Мазайкіної, Г. Біланич, М. Юзик здійснено порівняльний аналіз забезпечення якості вищої освіти України і Польщі, а саме: проаналізовано законодавчо-нормативну базу, описано критерії та показники оцінювання програм закладів вищої освіти обох країн, надано рекомендації щодо забезпечення якості вітчизняної вищої освіти [13].

Авторами А. Ковальчук, О. Косицею та А. Іванським проаналізовано стан і перспективи розвитку вітчизняної юридичної освіти, висвітлено проблеми підготовки майбутнього правника й окреслено шляхи вдосконалення системи організації юридичної освіти в Україні [5].

У результатах дослідження 2009–2010 рр., проведеного Національним університетом “Києво-Могилянської академії” та ОБСЄ (Організацією з безпеки та співробітництва в Європі), окреслено стан юридичної освіти і науки в Україні, організацію освітнього процесу в Україні та окремих європейських країнах, зокрема Польщі [7].

Також окремі аспекти порушеної проблеми розкрито вітчизняними і польськими науковцями:

- схарактеризовано інноваційні процеси і вищий школі окремих країн світу (В. Гончарук, Т. Собченко, В. Вітенко, С. Люльчак) [2];

- розкрито поняття правової освіти як складника системи вищої освіти в Україні (А. Заєць) [3];

- презентовано досвід проведення бінарних занять здобувачів третього освітньо-наукового рівня вищої освіти за спеціальністю “Право” [1];

- представлено стан та особливості забезпечення юридичної освіти в Польщі (Дж. Сліва) [14].

Отже, з огляду на вищесказане можна зробити висновок, що незважаючи на висвітлення науковцями окремих зазначених аспектів порушеної нами проблеми, питання організації вищої юридичної освіти (спеціальності “Право”) в Україні та Польщі у порівняльному аналізі залишаються розв’язаними частково та потребують узагальнення.

Мета статті полягає у порівнянні окремих аспектів організації вищої юридичної освіти (спеціальності “Право”) в Україні та Польщі.

Методологія та методи дослідження. Для досягнення поставленої мети було використано комплекс методів, а саме: *теоретичні* (аналіз наукових джерел, освітньо-професійних програм (081 Право), сайтів та платформ закладів вищої освіти, що здійснюють підготовку зазначених фахівців, синтез, та узагальнення результатів); *емпіричні* (узагальнення педагогічного досвіду), порівняння (для здійснення порівняльної характеристики організації вищої юридичної освіти (спеціальності “Право”) в Україні та Польщі).

Виклад основного матеріалу. Вища юридична освіта в Україні належить до галузі знань 08 “Право” та здійснюється за спеціальностями 081 “Право”, 082 “Міжнародне право”. Стандарти вищої освіти за спеціальністю 081 “Право” для першого (бакалаврського) № 644 та для другого (магістерського) № 643 рівнів вищої освіти затверджені наказом МОН України від 20.07.2022 року.

Аналіз вебсайтів вітчизняних закладів вищої освіти дав підставу дійти висновку, що наразі підготовка за спеціальністю “Право” здійснюється за 172 освітніми програмами, що свідчить про потребу майбутніх фахівців в цій галузі. За даними досліджень 2018 р., правничий фах є третім за кількістю здобувачів освіти [8]. Варто також уточнити, що визначення реальної потреби в юристах здійснюється на рівні органів державної влади.

Від 2018 р. Українським центром оцінювання якості освіти для кандидатів вступу до магістратури правничого фаху проводиться ЄФВВ (Єдине фахове вступне випробування) та ЄВІ (Єдиний вступний іспит).

На відміну від України у більшості закладів вищої освіти Польщі підготовка фахівців юридичних спеціальностей здійснюється в системі єдиної магістратури терміном навчання 5 років. Єдине магістерське навчання тривалістю 5–6 років. Проте варто зазначити, що в деяких університетах дещо раніше низка юридичних спеціальностей передбачала навчання спочатку на бакалавраті (4 роки), а потім – у магістратурі (1,5–2 роки).

Освітні послуги щодо здобуття юридичної освіти надають такі заклади вищої освіти, як: Лодзький Університет, Ягеллонський Університет, Університет ім. Адама Міцкевича в Познані, Варшавський Університет, Гуманітарно-Соціальний Університет та інші. У порівнянні з Україною кількість польських закладів вищої освіти за спеціальністю “Право” значно менша. У країні функціонують як державні, так і приватні виші, що здійснюють освітній процес польською, а також англійською мовами, розроблені спеціальні програми для іноземних студентів.

Вступати на юридичні спеціальності польських закладів вищої освіти можуть випускники, що здобули повну загальну середню освіту (за наявності відповідного документа про освіту).

Польські заклади вищої освіти здійснюють підготовку фахівців юридичної галузі відповідно до викликів нового глобального ринку праці, що є спільним із вітчизняними вишами. Урахування реальної потреби в юристах здійснюється також на рівні органів державної влади Польщі.

Варто зазначити, що аналіз офіційних сайтів українських і польських закладів вищої освіти [9; 10; 12], сайту Міністерства освіти і науки України [11] тощо дав підставу для висновку, що Україна та Польща досить потужно розвивають академічну співпрацю:

- реалізуються партнерські спільні проєкти (наприклад, “CIVICA для України”);

- участь у наукових грантах (наприклад, “Жан Моне Голова Цифровий єдиний ринок і вільний потік інформації” Університет ім. Адама Міцкевича в Познані, Ерасмус+Жан Моне Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна тощо);

- широка програма міжнародного співробітництва, де вітчизняні виші є активними членами міжнародних спільнот провідних університетів Польщі тощо [там само].

Спільним для обох зазначених країн в організації юридичної освіти є те, студенти старших курсів, які навчаються за спеціальністю “Право”, мають можливість вдосконалення дослідницьких та практичних навичок, що, зі свого боку, є важливим напрямом розвитку юридичної освіти. Однією з таких форм підготовки майбутніх фахівців права є діяльність створених при університетах юридичних клінік, які здійснюють роботу в багатьох напрямках, наприклад, активно провадять інтеграційну діяльність через співпрацю з багатьма іноземними вишами.

Розглянемо практику юридичних клінік в українських та польських закладах вищої освіти, що здійснюють підготовку майбутніх юристів за спеціальністю “Право” детальніше. Так, наприклад, в Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна функціонує як окремий структурний підрозділ університету практико-освітній центр “Юридична допомога” (наказ № 3901-1/328 від 06 жовтня 2020 р.) при юридичному факультеті.

У Положенні про юридичну клініку практико-освітній центр “Юридична допомога” Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, розміщеному на електронному сайті вишу, чітко визначено:

- мету і завдання діяльності зазначеної юридичної клініки;

- принципи діяльності (гуманізму, об’єктивності, компетентності, поваги до права тощо);

- організацію її діяльності;

- права та обов’язки здобувачів вишу, які на основі конкурсного відбору є консультантами юридичної клініки;

- матеріально-технічну базу [10].

Юридична клініка є потужною базою для здійснення практичної підготовки майбутніх фахівців юридичної галузі, а саме для організації та проведення різних видів практики здобувачів старших курсів і здійснення практичного навчання у різних напрямках, відповідно до Стандартів діяльності юридичних клінік в Україні [10].

Варто уточнити, що діяльність практико-освітнього центру “Юридична допомога” Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна спрямована на здійснення роботи в різних напрямках, зокрема:

- надання консультацій та правового захисту малозабезпеченим верствам населення України (на безоплатній основі);

- здійснення правороз’яснювальної роботи в організаціях та підприємствах;

- організація та проведення семінарів, конференцій, “круглих столів” тощо [10].

Варто уточнити, що всі українські заклади вищої освіти, які надають освітні послуги за спеціальністю “Право”, мають у структурі юридичні клініки, що здійснюють діяльність відповідно до затверджених Стандартів діяльності юридичних клінік в Україні.

Університет ім. Адама Міцкевича в Познані аналогічно має у структурі допоміжний підрозділ (лабораторію) факультету права та адміністрації згідно з наказом № 320/2022/2023 від 11 травня 2023 року – Юридичну клініку, що діє на підставі нормативного документа вишу (Регламент Юридичної клініки Факультету права та адміністрації Університету Адама Міцкевича в Познані) та параграфу 69 розділу 1 пункту 3 Статуту [9].

На кшталт організованої діяльності українських юридичних клінік, Юридична клініка Університету Адама Міцкевича є платформою (базою), на якій здобувачі юридичної галузі мають можливість вдосконалити дослідницькі вміння та розвивати практичні навички щодо застосування права. Так само, як і в Україні, Юридичною клінікою надається правова допомога населенню відповідно до Положення про надання правової допомоги, є затверджені правила набору здобувачів (волонтерів) до цього підрозділу, а вся діяльність, здійснювана в рамках реалізації завдань Юридичної клініки, має соціальний характер [9].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, порівнюючи окремі аспекти організації вищої юридичної освіти (спеціальності “Право”) в Україні та Польщі, було встановлено, що підготовка майбутніх юристів у закладах вищої

ОРГАНІЗАЦІЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ (СПЕЦІАЛЬНІСТЬ “ПРАВО”) В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

освіти має багато спільного, а процес навчання в галузі права дає знання, засновані на чинному законодавстві країн та ЄС.

На основі аналізу офіційних електронних веб-сайтів українських та польських закладів вищої освіти, що надають освітні послуги за спеціальністю “Право”, було зроблено висновок, що у своїй структурі вони мають окремі підрозділи, а саме юридичні клініки, що сприяють формуванню у майбутніх юристів дослідницьких та практичних навичок.

Відмінним від України є функціонування в Польщі єдиної магістратури за спеціальністю “Право”.

Подальші перспективи наукових розвідок полягають у дослідженні питань формування практичних навичок майбутніх юристів у юридичних клініках України та Польщі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Батиргареева В., Ворожбіт-Горбатюк В., Євтеева Д. Бінарні заняття у процесі реалізації ОНП “Право” в науково-дослідному інституті вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України. *Молодь і ринок*. 2023. Вип. 8 (216). С. 28–34. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.289415>

2. Гончарук В.В., Вітенко В.А., Собченко Т.М., Люльчак С.Ю. Інноваційні процеси у вищій школі освіти окремих країн світу й України. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 5 Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2021. Вип. 80. Т. 1. С. 75–80. DOI: 10.31392/NPU-nc.series5.2021.80.1.15

3. Засць А.С. Правова освіта як структурний компонент освіти в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2017. Вип. 42. С. 13–16.

4. Кириленко С.А., Собченко Т.М. Деякі аспекти формування інфомедійної грамотності бакалаврів права у закладах вищої освіти : матер. III Міжнар. науково-практичної інтернет-конференції “Світ дидактики в сучасному світі” (м. Київ, 07–08 листопада 2023 р.). С. 310–321. URL: <https://mail.google.com/mail/u/0/#inbox/FMfcgzGxRxFjHSvQNHCFnGDmKKmhGMQZ?projector=1&messagePartId=0.1>

5. Ковальчук А.Ю., Косиця О.О., Іванський А.Й. Забезпечення принципу ефективності та якості у процесі організації юридичної освіти. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2020. Вип. 1 (7). С. 110–118. DOI: 10.32689/2617-9660-2020-1(7)-110-118.

6. Концепція розвитку юридичної освіти (проект). Комітет Верховної Ради України 2020. URL: <https://kno.rada.gov.ua/print/75465.html>

7. Стан юридичної освіти і науки в Україні (результати дослідження). 2009–2010 рр. Київ. 290 с. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/1_OS_CE_Report-on-State-of-Legal-Education-in-Ukraine_2009-2010_UKR.pdf

8. Стандартизовані освітні вимірювання 2018 року у вищій юридичній освіті. Єдине фахове вступне випробування та Єдиний вступний іспит. Аналітичне дослід-

ження. Київ : Baite. 2019. 122 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/190613_1652_StandartOs vVymir_A4.pdf

9. Офіційний сайт Університету Адама Міцкевича в Познані (факультет права). URL: <https://prawo.amu.edu.pl/>

10. Офіційний сайт ХНУ імені В.Н. Каразіна (юридичний факультет). URL: <https://karazin.ua/fakulteti-ta-instituti/iuridichnii/>

11. Сайт МОН України. Україна і Польща продовжують розвивати і зміцнювати академічну співпрацю. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/ukrayina-ta-polsha-prodo vzhuyut-rozvivati-ta-zmichnyuvati-akademichnu-spiivpracyu>

12. Юридична освіта в Польщі. URL: <https://slavic-center.com.ua/uk/yuridichna-osvita-v-polshhi/>

13. Yuzyk O., Mazaikina I., Bilanych H., Yuzyk M. Quality of Higher Education in Ukraine and Poland: Comparative Aspects. *Comparative Professional Pedagogy*. 2019. Вип. 9 (1). С. 6–74. DOI: 10.2478/rpp-2019-0008

14. Joanna Śliwa. Report on the legal education in Poland. 2010. Cracow. 28 с. URL: <https://www.pilnet.org/wp-content/uploads/2020/04/Legal-Education-in-Poland.pdf>

REFERENCES

1. Batorygareieva, V., Vorozhbit-Gorbatyuk, V. & Yevteeva, D. (2023). Binarni zaniattia u protsesi realizatsii ONP “Pravo” v naukovo-doslidnomu instytuti vyvchennia problem zlochynnosti imeni akademika V.V. Stashysa NAPrN Ukrainy [Binary classes in the process of implementing the ONP “Law” at the Academician V.V. Stashis Research Institute of Crime Studies of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine]. *Youth & market*. Issue 8 (216). pp. 28–34. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.289415> [in Ukrainian].

2. Goncharuk, V.V., Vitenko, V.A., Sobchenko, T.M. & Lyulchak S.Y. (2021). Innovatsiini protsesy u vyshchii shkoli osviti okremykh krain svitu y Ukrainy [Innovative processes in higher education in some countries of the world and Ukraine]. *Scientific Journal of the Drahomanov National Pedagogical University. Series 5 Pedagogical Sciences: Realities and Prospects*. Issue 80. Vol. 1. pp. 75–80. DOI: 10.31392/NPU-nc.series5.2021.80.1.15 [in Ukrainian].

3. Zaiets, A.S. (2017). Pravova osvita yak strukturnyi komponent osvity v Ukraini [Legal education as a structural component of education in Ukraine]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series Law*. Issue 42. pp 13–16. [in Ukrainian].

4. Kyrylenko, S.A. & Sobchenko, T.M. (2023). Deiaci aspekty formuvannia infomediinoi hramotnosti bakalavriv brava u zakladakh vyshchoi osvity [Some aspects of the formation of infomediate literacy of bachelors of brava in higher education institutions]. *Mater. III Mizhnar. naukovo-praktychnoi internet-konferentsii “Svit dydaktyky v suchasnomu sviti” (m. Kyiv, 07–08 lystopada 2023 r.)* – Proceedings III International Scientific and Practical Internet Conference “The World of Didactics in the Modern World” (Kyiv, November 07–08, 2023)]. pp. 320–321. DOI: https://doi.org/10.32751/world_didactics3 [in Ukrainian].

5. Kovalchuk, A.Y., Kosytsia, O.O. & Ivanskyi, A.Y. (2020). Zabezpechennia pryntsyphu efektyvnosti ta yakosti u protsesi orhanizatsii yurydychnoi osvity [Ensuring the principle of efficiency and quality in the process of organizing legal education]. *Expert: Paradigms of Law and*

Public Administration. Issue 1 (7). pp. 110–118. DOI: 10.32689/2617-9660-2020-1(7)-110-118. [in Ukrainian].

6. Kontsepsiia rozvytku yurydychnoi osvity (proiekt) Komitet Verkhovnoi Rady Ukrainy 2020. [Concept of legal education development (draft) Committee of the Verkhovna Rada of Ukraine 2020]. Available at: <https://kno.rada.gov.ua/print/75465.html> [in Ukrainian].

7. Stan yurydychnoi osvity i nauky v Ukraini (rezultaty doslidzhennia). (2009–2010) [The state of legal education and science in Ukraine (research results)]. Kyiv, 290 p. Available at: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/1_OSCE_Report-on-State-of-Legal-Education-in-Ukraine_2009-2010_UKR.pdf [in Ukrainian].

8. Standartyzovani osvitni vymiriuvannia 2018 roku u vyshchii yurydychnii osviti. Yednye fakhove vstupne vyprobuvannia ta Yedyni vstupnyi ispyt. Analitychne doslidzhennia (2019). [Standardized Educational Measurements 2018 in Higher Legal Education. The Unified Professional Entrance Test and the Unified Entrance Exam. Analytical study]. Kyiv, 122 p. Available at: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/1906_13_1652_StandartOsvVymir_A4.pdf [in Ukrainian].

9. Official website of the Adam Mickiewicz University in Poznan (Faculty of Law) [Ofitsiinyi sait Universytetu Adama Mitskevycha v Poznani (fakultet prava)]. Available at: <https://prawo.amu.edu.pl/> [in Polish].

10. Ofitsiinyi sait KhNU imeni V.N. Karazina (iurydychnyi fakultet) [Official website of V.N. Karazin Kharkiv National University (Law Faculty)]. Available at: <https://karazin.ua/fakulteti-ta-instituti/iuridichnii/> [in Ukrainian].

11. Sait MON Ukrainy. Ukraina i Polshcha prodovzhuiut rozvyvaty i zmitsniuvaty akademichnu spivpratsiu [Website of the Ministry of Education and Science of Ukraine. Ukraine and Poland continue to develop and strengthen academic cooperation]. Available at: <https://mon.gov.ua/ua/news/ukrayina-ta-polsha-prodovzhuyut-rozvivati-ta-zmichnyuvati-akademichnu-spivpracyu> [in Ukrainian].

12. Yurydychna osvita v Polshchi [Legal education in Poland]. Available at: <https://slavic-center.com.ua/uk/yuridichna-osvita-v-polshhi/> [in Polish].

13. Yuzyk, O., Mazaikina, I., Bilanych, H. & Yuzyk, M. (2019). Quality of Higher Education in Ukraine and Poland: Comparative Aspects. *Comparative Professional Pedagogy*. Issue 9 (1). pp. 66–74. DOI: 10.2478/rpp-2019-0008 [in English].

14. Joanna, Śliwa (2010). Report on the legal education in Poland. Cracow. 28 p. Available at: <https://www.pilnet.org/wp-content/uploads/2020/04/Legal-Education-in-Poland.pdf> [in English].

Стаття надійшла до редакції 30.03.2024

“Прагнення до нового – перша потреба людської уяви”.

Стендаль
французький письменник

“Два основних надбання людської природи – це розум і міркування”.

Плутарх
давньогрецький письменник, філософ

“Всі ми стоїмо на одній сцені великого світу, і що б в ньому не здійснювалося, стосується нас усіх”.

Ян Амос Коменський
чеський теолог, педагог

“Ніколи шлях до знань не пролягає по шовковистій траві, усяній ліліями, завжди людині доводиться дертися по голих скелях”.

Джон Раскін
англійський письменник

“Будь-яке людське знання починається з інтуїції, переходить до понять і завершується ідеями”.

Іммануїл Кант
німецький філософ

